

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ПРАВОВИЙ ЧАСОПИС ДОНБАСУ
LAW JOURNAL OF DONBASS

Випуск № 3(92) 2025

Видавничий дім
«Гельветика»
2025

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вітвіцький С. С. – ректор Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

Заступник головного редактора:

Клемпарський М. М. – професор кафедри цивільно-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Відповідальний секретар:

Буга Г. С. – начальник відділу організації наукової діяльності Донецького державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

Відповідальний редактор:

Стецюк Р. І. – завідувач редакційного відділення відділу організації наукової діяльності Донецького державного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент

Члени редакційної колегії:

Наджафгулієв Рафіг Іслам огли – начальник кафедри адміністративної діяльності органів внутрішніх справ Академії Поліції МВС Азербайджанської Республіки, доктор філософії з права, доцент (Азербайджанська Республіка); **Одажіу Ю. М.** – проректор Академії «Stefan cel Mare» МВС Республіки Молдова, доктор права (Республіка Молдова); **Бобкова А. Г.** – головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту ДонДУВС, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН, керівник Донецького регіонального наукового центру НАПрН України, заслужений юрист України; **Буга В. В.** – професор кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності НПУ ДонДУВС, доктор юридичних наук, професор; **Ваняярчук В. В.** – професор кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор; **Єпринцев П. С.** – директор інституту післядипломної освіти та заочного навчання ДонДУВС, доктор юридичних наук, доцент; **Захарченко А. М.** – головний спеціаліст відділу забезпечення якості освіти управління освітньої діяльності Департаменту освіти, науки та спорту Міністерства внутрішніх справ України, доктор юридичних наук, професор; **Зозуля Є. В.** – професор кафедри державно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту ДонДУВС, доктор юридичних наук, професор; **Кононенко Т. В.** – професор кафедри психології, соціології та педагогіки ДонДУВС, доктор філософських наук, професор; **Лоскутов Т. О.** – головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка, доктор юридичних наук, професор; **Мердова О. М.** – заступник директора навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка ДонДУВС, кандидат юридичних наук, професор; **Мухіна Г. В.** – доцент кафедри психології, соціології та педагогіки ДонДУВС, кандидат педагогічних наук, доцент; **Назимко Є. С.** – заступник директора Департаменту – начальник управління науки, інновацій та спорту Департаменту освіти, науки та спорту Міністерства внутрішніх справ України, доктор юридичних наук, професор; **Одерій О. В.** – професор кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ ДонДУВС, доктор юридичних наук, професор; **Петров Є. В.** – суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду, доктор юридичних наук, професор; **Пилипенко Д. О.** – доцент кафедри права навчально-наукового юридичного інституту Державного університету економіки і технологій, доктор юридичних наук, доцент; **Халимон С. І.** – заступник начальника кафедри теорії права та кримінально-процесуальної діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, доктор юридичних наук, професор.

Збірник наукових праць «Правовий часопис Донбасу»

включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)

з галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право»

(спеціальність: D8 – Право) відповідно до Наказу МОН України від 17.03.2020 № 409

(додаток 1)

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Донецького державного університету внутрішніх справ (Протокол № 4 від 11 листопада 2025 р.)

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1415 від 16.11.2023 р. (Ідентифікатор медіа R30-01960).

Суб'єкт у сфері друкованих медіа – Донецький державний університет внутрішніх справ (вул. Велика Перспективна, 1, м. Кропивницький, 25015, info@dnuvs.ukr.education, тел. (097) 9070107).

Періодичність: 4 рази на рік.

Мови розповсюдження: українська, англійська, польська, німецька, французька, болгарська, румунська.

Електронна адреса видання: lj.d.dnuvs.ukr.education

Юдін Олександр Юрійович,

аспірант

*(Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень**імені В. К. Мамутова НАН України», м. Київ)*ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3196-8171>

ПРОБЛЕМА ЛЕГІТИМАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ У КРИПТОВАЛЮТІ

Статтю присвячено аналізу відносин із правового забезпечення проведення безготівкових розрахунків у криптовалюті та наданню пропозицій із подолання проблеми їх легітимациї актами українського законодавства. Вказано на виправдано обережне ставлення держави протягом тривалого часу до легітимациї безготівкових розрахунків у криптовалюті. Зазначено, що дія правового режиму воєнного стану в Україні не є пересторогою щодо активної легітимациї криптовалют. Спрогнозовано, що після легітимациї криптовалют державний бюджет зможе поповнитися додатковими надходженнями шляхом справляння податків, а завдяки анонімності та незворотності операцій у криптовалюті підвищиться обсяг українського експорту й імпорту, а сторони угод стимулюватимуться до належного, своєчасного та повного виконання своїх зобов'язань за договором. У повоєнний час важливість безготівкових розрахунків у криптовалюті підвищиться.

Ключові слова: безготівкові розрахунки, криптовалюта, держава, легітимация, державний бюджет, справляння податків, анонімність, незворотність, договір, зобов'язання, повоєнний час.

Постановка проблеми. На початку осені 2025 року, а саме 3 вересня, Верховна Рада України прийняла й оприлюднила постанову про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні [1]. Це вказує на поглиблення і прискорення процесу легітимациї безготівкових розрахунків у криптовалюті. У проекті Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні передбачено податкову легітимацию криптовалют під терміном «віртуальні активи» й оподаткування доходів від операцій із нею [2]. Загалом у законодавстві України раніше з'явилися норми про безготівкові розрахунки у криптовалюті й активи у криптовалюті (віртуальні активи). При цьому прийняття окремих розгалужених нормативних актів лише частково подолає наявні проблеми та проблеми, що можуть виникнути на шляху забезпечення проведення безготівкових розрахунків у криптовалюті. Вивченню природи та можливих загроз від таких проблем і пошуку напрямів їх мінімізації мають присвячуватися окремі численні дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом тематика належного правового забезпечення проведення безготівкових розрахунків у криптовалюті не є новою для правової науки України. Із моменту поширення криптовалют біткойн з початку 2009 року і до сьогодні українськими дослідниками було оприлюднено сотні статей у наукових фахових юридичних виданнях, присвячених аналізу розвитку цифрової економіки в Україні, правового забезпечення процесів проведення безготівкових розрахунків у криптовалюті та наданню пропозицій із вдосконалення цих явищ і процесів.

Так, О. М. Вінник ще у 2017 році виступала за прийняття кодифікованого акта, яким може бути Закон «Про цифрову економіку», і пропонувала закріпити в ньому положення про електронні гроші й електронні платежі [3, с. 165]. Після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну дослідниця шукала способи захисту суб'єктів цифрової економіки. Зокрема, нею виділялися дві складові цього процесу: 1) правові механізми захисту прав користувачів відповідно до Закону України «Про електронні комунікації» як актуальні за будь-яких обставин; 2) проблеми індивідуальних кібербезпеки / кіберзахисту, що набули особливої злободенності в умовах війни як складові національної кібербезпеки/кіберзахисту [4, с. 69]. І в 2022 році дослідниця зробила багато пропозицій щодо вдосконалення процесів нормативного забезпечення цифровізації та вдосконалення процесів проведення безготівкових розрахунків у криптовалюті, найцікавішою із яких, на нашу думку, є пропозиція кодифікації відносин цифровізації у формі прийняття Цифрового кодексу, якому повинні відповідати положення в кодексах і законах, що мають визначити особливості цифровізації в певних сферах (економіки – Господарський кодекс України (ГК України), стандартизації – Закон «Про стандартизацію», криптовалютного ринку – Закон «Про віртуальні активи» тощо) [5, с. 198]. Тобто авторкою для ГК України відводилася важлива роль визначення особливостей цифровізації в економіці. І скасування чинності ГК України, на нашу думку, є великою помилкою законодавця. Б. В. Деревянко ще у 2017 році досліджував різноманітні ризики здійснення операцій з криптовалютою на прикладі біткойнів і виділяв правові та інші – економічні, технічні, організаційні, технологічні, змішані ризики проведення операцій із біткойнами для їх власників – громадян і суб'єктів господарювання України

[6, с. 37–38]. В.А. Устименко у 2018 році запропонував напрями доопрацювання законопроектів, покликаних легітимізувати поведження з криптовалютами: визначення правової природи криптовалюти; встановлення чітких умов та вимог із прозорості випуску криптовалюти; окреслення вимог фінансового моніторингу операцій із використанням віртуальних валют; визнання криптовалюти фінансовим активом для цілей правового регулювання [7, с. 63–64]. О. В. Шаповалова у 2018 році вказувала на зручності й переваги цифрової економіки в питаннях організації самооподаткування та здійснення податкового контролю з боку держави [8]. Т. С. Гудіма аргументувала, що існування «сірих зон» у сфері обігу віртуальних активів як активному сегменті суспільних відносин для правової держави є неприпустимим явищем, подолання яких є основним завданням права як соціального регулятора та держави як гаранта дотримання права всіма членами суспільства [9, с. 145]. О. П. Подцерковний бачить у децентралізації обігу криптовалюти певну загрозу та вишукує напрями її подолання. Науковцем розроблено й запропоновано певну покрокову модель легітимації безготівкових розрахунків у криптовалюти [10]. Крім названих авторів, значна кількість інших досліджувала різні аспекти майбутньої легітимації правового забезпечення безготівкових розрахунків у криптовалюти в Україні. Проте нормотворчі процеси, на які вказувалося вище, потребують нових наукових досліджень.

Формування цілей (постановка завдання). Метою статті є проведення аналізу відносин із правового забезпечення проведення безготівкових розрахунків у криптовалюти та надання пропозицій із подолання проблеми їх легітимації актами українського законодавства.

Виклад основного матеріалу. Як вказувалося раніше, найперша відома у світі криптовалюта – біткойн – почала поширення у світі з початку 2009 року. Із цього часу безготівкові операції з нею, а пізніше і з іншими видами криптовалюти розпочали проводити українці. Але держава протягом багатьох років можливо виправдано не втручалася в процеси розрахунків у криптовалюти, у процеси її генерування (видобутку, вирахування, «майнінгу»). Проте протягом цього часу не отримувалися значні потенційні збори у вигляді плати за отримання ліцензії та сум податків на прибуток, на додану вартість, на доходи фізичних осіб та ін. Крім цього, відмова держави від процесів визначення правил та умов проведення безготівкових операцій у криптовалюти, з одного боку, свідчить про намагання держави, зокрема Національного банку України як регулятора на фінансовому ринку, захистити Конституцію. У статті 99 Конституції України зазначено, що «грошовою одиницею України є гривня. Забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією центрального банку держави – Національного банку України» [11]. З іншого боку, держава повинна забезпечити захист своїх громадян і суб'єктів господарювання від можливих порушень і злочинів у сфері безготівкових розрахунків. А отже, зараз із сплином понад десять років було зроблено певні висновки, і саме зараз виправдано розпочинаються процеси врегулювання відносин з обігу криптовалюти. Під час аналізу відносин із правового забезпечення проведення безготівкових розрахунків у криптовалюти слід враховувати наведені раніше й інші думки названих дослідників.

Окремими політичними та громадськими діячами висловлюється думка, що активізація процесів із нормативного врегулювання безготівкових розрахунків

у криптовалюти прямо пов'язана з потребою в легалізації своїх доходів у криптовалюти окремих народних депутатів та високопосадовців України. Навіть якщо це частково чи повністю підтвердиться, то легалізація відносин за посередництва криптовалюти давно чекає своєї черги й однозначно принесе користь державі. Особливо важливими ці процеси є в умовах виживання держави та потреби в мобілізації будь-яких фінансових, військових, людських, матеріальних, технічних, технологічних та інших ресурсів. Криптовалюта незалежно від її правового режиму, її розуміння однозначно є тим, за що зараз можуть бути придбані предмети реального світу, необхідні для підвищення обороноздатності держави, підтримки населення, будівництва об'єктів тощо, або нематеріальні активи, зокрема технології, а також оплачені роботи та послуги. Ба більше, придбання новітньої зброї чи технологій за посередництва безготівкових розрахунків у криптовалюти здається більш прогресивним під час війни, ніж за посередництва фіатних грошей або класичних безготівкових розрахунків. Причиною цього є одна з основних ознак обігу криптовалюти, а саме анонімність. В умовах війни важливе значення має несподіванка в застосуванні новітніх технологій, зброї, способу ведення війни тощо. А за умови придбання названого через безготівкові розрахунки у криптовалюти ворог не може відслідкувати істотні та загальні умови договору постачання чи купівлі-продажу новітніх технологій, зброї, знань та вмінь військового персоналу тощо. Однією з основних особливостей операцій із криптовалютою є їх анонімність. Сторонні особи (не учасники певної транзакції) можуть лише побачити переведення певної кількості з одного гаманця криптовалюти на інший. Якщо вони не знають, хто є власником того чи іншого гаманця, то й не зрозуміють, хто та кому здійснив переведення одиниць криптовалюти. І, само собою, ніхто, крім учасників транзакції, не знає, саме за надання якої послуги, виконання якої роботи чи передачу якого товару було перераховано певну кількість одиниць криптовалюти з одного гаманця на інший. Тому здається виправданим країні, яка захищається від величезного війська загарбників, закуповувати у третіх країнах різноманітну новітню зброю, інструменти, механізми, будівельні матеріали, лікарські засоби, продукти харчування й усе інше, потрібне для ефективного захисту життя і здоров'я громадян, незалежності та відновлення територіальної цілісності.

Основною проблемою на шляху до вільного безготівкового обігу криптовалюти в Україні є відсутність відповідної чинної нормативної бази. Серед проблем, що постають перед правовим забезпеченням обігу криптовалют в Україні, є потреба у з'ясуванні сутності криптовалюти. Загалом криптовалюту можна вважати інструментом безготівкових розрахунків, які врегульовуються нормами цивільного, господарського, фінансового й іншого законодавства на основі правил і принципів цивільного, господарського та фінансового права. Законодавство про безготівкові послуги сьогодні представлено Законом України «Про платіжні послуги» від 30 червня 2021 року [12], Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг [13] та іншими актами спеціального фінансового законодавства.

Двома названими вище актами в цілому визначаються правила здійснення безготівкових розрахунків в Україні. Загалом безготівковими розрахунками пункт 3 частини 1 статті 1 Закону України «Про платіжні

послуги» визначає «перерахування коштів з рахунків платників на рахунки отримувачів, а також перерахування надавачами платіжних послуг коштів, внесених платниками готівкою, на рахунки отримувачів» [12]. Тобто названі акти не містять визначення криптовалюти, віртуальних активів чи інших можливих альтернативних класичним фіатним та безготівковим інструментам категорій. З огляду на наведене визначення кошти перераховуються на рахунки. Перераховуються безготівкові кошти, уже наявні на рахунках платників або внесені платниками готівкою на рахунки. Вважаємо, що гаманці криптовалюти – ID-гаманці – повною мірою можна визнати рахунками, а криптовалюту в загальних рисах можна визнати коштами. Виходячи з наведених нормативних положень та власних міркувань, перерахування або переведення за рахунку на рахунок криптовалюти можна віднести до безготівкових розрахунків або безготівкових операцій чи транзакцій.

Слід вказати на те, що українське законодавство чомусь не взяло за пріоритетне поняття «криптовалюта». На її позначення ним здебільшого використовуються інші терміни. Та 17 лютого 2022 року було прийнято Закон України «Про віртуальні активи», який чинності не набрав до сьогодні, проте був опублікований у Відомостях Верховної Ради України [14]. У цьому законі термін «криптовалюта» також не з'являється, а йому на заміну використовується термін «віртуальні активи».

Термін «віртуальні активи» знайшов місце і в названому цьому Законі України «Про платіжні послуги». При цьому названий Закон запроваджує це поняття в інший Закон України: перехідними положеннями названого Закону статтю 14 «Інформація, що супроводжує платіжну операцію або переказ віртуальних активів» Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року викладено у новій редакції, де тричі застосовано термін «віртуальний актив» [15]. Цей спеціалізований Закон пунктом 13 частини 1 статті 1 визначає віртуальний актив як цифрове вираження вартості, яким можна торгувати в цифровому форматі або передавати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [15]. Вважаємо, що таке визначення поняття «віртуальний актив» є дещо альтернативним основному, проте прийнятним. Воно визначається через способи використання віртуальних активів – цифрове вираження вартості, яким можна торгувати в цифровому форматі; як засіб проведення безготівкових платежів; як об'єкт інвестування, зокрема з можливістю застосування депозитів у криптовалюті (віртуальних активах).

Нарешті «звернув увагу» на криптовалюту та безготівкові розрахунки в ній і Податковий кодекс України. Цей акт чомусь також не сприйняв термін «криптовалюта» та навіть «віртуальні активи». Але і наявний у ньому термін «електронні гроші» з'явився нещодавно: із 2021 року в пункті 14.1.281, у підпунктах 170.9.1, 170.9.3 пункту 170.9 статті 170 використовується термін «електронні гроші» [16]. Та зрозуміло, що це лише початок, тому терміни «віртуальні активи», «електронні гроші», «електронний гаманець», «криптовалюта» й інші зустрічатимуться в Податковому кодексі України багаторазово.

Оподоковувати дохід від видобутку («майнінгу») криптовалюти, купівлі-продажу криптовалюти,

зберігання її на електронних депозитних рахунках тощо уже пропонувалося в Україні ще декілька років тому [17; 18]. Проте до реальних кроків щодо внесення змін і доповнень до Податкового кодексу України до прийнятого в першому читанні законопроекту зроблено не було. І знову слід говорити про те, що названий вище проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні переважно не конкретизує операції із криптовалютою, а пропонує оподатковувати доходи від відчуження віртуальних активів із джерелом походження в Україні та за межами України, також окремо виділяє постачання послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, і продаж, обмін або інше відчуження віртуальних активів [2]. Окремо визначення понять «видобуток», «вирахування», «майнінг» криптовалюти в проекті Закону не наводиться. Вважаємо, що після прийняття та початку дій змін до Податкового кодексу України будуть розроблені та внесені нові зміни й доповнення до нього.

Тенденція на легітимацію безготівкових розрахунків у криптовалюті триває. Якщо в Податковому кодексі України це лише має статися після прийняття аналізованого законопроекту, то в Кодексі України з процедур банкрутства безготівкові розрахунки у криптовалюті уже легітимізовані. Щоправда, криптовалюта представлена в Кодексі під іншими назвами. Наприклад, у статтях 34, 39, 116 та інших використовуються терміни «електронні гроші» й «електронні гаманці» [19]. Загалом у Кодексі України з процедур банкрутства наявні декілька норм із застосуванням термінів «електронні гроші» й «електронні гаманці». Вони є чинними і повинні враховуватися та виконуватися всіма учасниками різних процедур банкрутства. Українськими дослідниками зазначається, що вимоги за зобов'язаннями з операцій із криптовалютою об'єктивно не можуть бути підставою для відкриття провадження про банкрутство. Проте одиниці криптовалюти, наявні на гаманцях криптовалюти боржника, можуть бути використані для розрахунку з кредиторами або реалізації плану санації. Тому в процедурі розпорядження майном боржника мораторій має накладатися на ці гаманці боржника, а інформація про них має бути надана арбітражному керуючому [20, с. 658]. Тобто Кодекс України з процедур банкрутства фактично прирівнює криптовалюту до майна та нематеріальних активів, на яку повинен накладатися мораторій у процедурі розпорядження майном боржника, яка може бути використана для реалізації плану санації і яка має бути включена до ліквідаційної маси в процедурі ліквідації банкрута.

Таким чином, Кодекс України з процедур банкрутства став першим кодифікованим нормативним актом України, який під терміном «електронні гроші» легітимізував криптовалюту. Прийнятий Верховною Радою України Закон України «Про віртуальні активи», який поки не набув чинності, є першим спеціальним законом, покликаним легітимізувати безготівкові розрахунки з криптовалютою під назвою «віртуальні активи». Інші нормативні акти також поступово доповнюються положеннями про безготівковий обіг криптовалюти, як-от наведені Закони України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «Про платіжні послуги» та інші. І цей процес уже є незворотним.

Висновки. Здійснений узагальнений аналіз урегулювання проведення безготівкових розрахунків

у криптовалюті вказує на наявність основної проблеми – достатньо тривала (протягом більш ніж десяти років) відсутність легітимації розрахунків у криптовалюті і взагалі криптовалюті як явища, грошового сурогату, нематеріальних активів, віртуальних активів, еквівалента майна тощо через потребу в захисті грошової одиниці України. Сьогодні ситуація змінилася, тож усі можливі фінансові ресурси мають бути мобілізовані. Вважаємо, що дія правового режиму воєнного стану в Україні не є пересторогою щодо активної легітимації криптовалют, а є стимулом до цього і поширення безготівкових операцій із криптовалютою. Завдяки цьому державний бюджет зможе поповнитися додатковими надходженнями шляхом справляння податків, а поширення торгівлі (особливо зовнішньої) за криптовалюту сприятиме продажу за кордон окремих товарів, робіт і послуг, частина з яких є унікальними, а тому високовартісними, та закупівлі ззовні продукції іноземних ВПК, новітніх технологій, спорядження, медикаментів, продуктів харчування тощо. Завдяки анонімності як важливої ключової характеристики безготівкових операцій із криптовалютою предмет українського експорту, а особливо імпорту, буде

невідомий ворогу. Через це на фронті може бути застосовано фактор несподіваності. За згодою між сторонами транзакції у криптовалюті анонімність між ними може бути знято. Проте треті особи не дізнаються про учасників угоди та її предмет. Завдяки незворотності безготівкових операцій із криптовалютою як другої важливої характеристики таких операцій обидві сторони стимулюються до належного, своєчасного й повного виконання своїх зобов'язань за договором. Після завершення війни в Україні значення криптовалюті як інструмента проведення безготівкових операцій не зменшиться. Навпаки, вільний вихід на різні європейські та світові ринки, можливість Україні та європейським країнам працювати у мирних умовах підвищать економічну активність, що викличе потребу у збільшенні кількості безготівкових операцій, серед іншого і в криптовалюті. А подальші наукові розвідки мають спрямовуватися на надання пропозицій щодо врегулювання безготівкових розрахунків у криптовалюті актами спеціального українського законодавства та конкретизацію і уточнення положень актів загального українського законодавства, названих у статті, особливо кодифікованих.

Список використаних джерел

1. Проект Постанови про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні № 4588-IX від 03.09.2025. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/57256>.
2. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні № 4586-IX від 03.09.2025. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=10225-%D0%B4&conv=9>.
3. Вінник О. Регулювання відносин у сфері цифрової економіки: проблеми термінології. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 163–166.
4. Вінник О. М. Захист прав користувачів електронних комунікаційних послуг в умовах війни. *Економіка та право*. 2022. № 1. С. 68–78. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.01.068>.
5. Вінник О. М., Попович Т. Г., Дерев'янко Б. В. Регулювання відносин цифрової економіки: окремі аспекти. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Том 29. № 3. С. 181–204. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/527>.
6. Дерев'янко Б. В. Ризики здійснення операцій з криптовалютою (біткойнами) громадян і суб'єктів господарювання України. *Форум права*. 2017. № 3. С. 33–39.
7. Устименко В. А., Полищук Н. Ю. Про стан правового забезпечення обігу криптовалют в Україні: погляд крізь призму зарубіжного досвіду. *Економіка та право*. 2018. № 1 (49). С. 60–65. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.01.060>.
8. Шаповалова О. В. Цифрова платформа електронного адміністрування податку на додану вартість. *Право та інноваційне суспільство*. 2018. № 2. С. 23–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2018_2_6.
9. Гудіма Т., Устименко В., Джабраїлов Р., Черних О. Особливості правового регулювання обігу віртуальних активів в Україні: де-факто vs де-юре. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. № 5 (46). С. 137–148. <https://doi.org/10.55643/fcapter.5.46.2022.3844>.
10. Podtserkovnyi O., Reznik N., Zghama A., Tsurkanu S., Kovalevych I. (2020). Problems of cryptocurrency transactions: foreign experience and development prospects in Ukraine. *International Conference on Business and Technology*. 2020/11/14. Pp. 847–857.
11. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
12. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 10-11. Ст. 26. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20230101#Text>.
13. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті користувачів платіжних послуг : постанова Правління Національного банку України від 29.07.2022 № 163. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22?find=1&text=безготів#wl_2.
14. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2023. № 15. Ст. 51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.
15. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 25. Ст. 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>.
16. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

17. Деревянко Б. В. Про порівняння господарської діяльності з видобутком криптовалюти («майнінгом») та здійснен-
ням операцій із нею. *Право України*. 2018. № 5. С. 164–175.
18. Деревянко Б. В., Туркот О. А. Про визнання видобутку («майнінгу») криптовалюти видом господарської діяльно-
сті. *Економіка та право*. 2018. № 1 (49). С. 52–59.
19. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. *Відомості Верхов-
ної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>.
20. Деревянко Б. В., Коломоєць Т. О., Колпаков В. К. Криптовалюта як об'єкт процедур банкрутства. *Юридичний
науковий електронний журнал*. 2024. № 3. С. 655–658.

References

1. Projekt Postanovy pro pryiniattia za osnovu projektu Zakonu Ukrainy pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakyykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vrehuliuvannia oborotu virtualnykh aktyviv v Ukraini № 4588-9 vid 03.09.2025 [Draft Resolution on adopting as a basis the draft Law of Ukraine on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Other Legislative Acts of Ukraine on Regulation of the Turnover of Virtual Assets in Ukraine of September 03, 2025]. *Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/57256> [in Ukrainian].
2. Projekt Zakonu pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakyykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vrehuliuvannia oborotu virtualnykh aktyviv v Ukraini № 4586-9 vid 03.09.2025 [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Regulation of the Turnover of Virtual Assets in Ukraine of September 03, 2025]. *Ofitsiyni portal Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=10225-%D0%B4&conv=9> [in Ukrainian].
3. Vinnyk, O. (2017). Rehuliuvannia vidnosyn u sferi tsyfrovoy ekonomiky: problemy terminolohii [Regulation of relations in the digital economy: terminology issues]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 11, 163–166 [in Ukrainian].
4. Vinnyk, O.M. (2022). Zakhyst prav korystuvachiv elektronnykh komunikatsiinykh posluh v umovakh viiny [Protection of the rights of users of electronic communications services in wartime]. *Ekonomika ta pravo – Economics and Law*, 1, 68–78. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2022.01.068> [in Ukrainian].
5. Vinnyk, O.M., Popovych, T.H., Derevianko, B.V. (2022). Rehuliuvannia vidnosyn tsyfrovoy ekonomiky: okremi aspekty [Regulation of digital economy relations: certain aspects]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy – Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29 (3), 181–204. Retrieved from: <https://repository.ndipp.gov.ua/handle/765432198/527> [in Ukrainian].
6. Derevianko, B.V. (2017). Ryzky zdiisnennia operatsii z kryptovaliutoiu (bitkoinamy) hromadian i subiektiv hospodaruvannia Ukrainy [Risks of Operations with Cryptocurrency (Bitcoins) for Citizens and Economic Entities of Ukraine]. *Forum prava*, 3, 33–39 [in Ukrainian].
7. Ustyenko, V.A., Polyshchuk, N.Iu. (2018). Pro stan pravovoho zabezpechennia obihu kryptovaliut v Ukraini: pohliad kriz pryzmu zarubizhnogo dosvidu [On the legal support of cryptocurrencies in Ukraine: through the prism of foreign experience]. *Ekonomika ta pravo – Economics and Law*, 1 (49), 60–65. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.01.060> [in Ukrainian].
8. Shapovalova, O.V. (2018). Tsyfrova platforma elektronnoho administruvannia podatku na dodanu vartist [Digital platform for e-administration of value added tax]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo – Law and innovation society*, 2, 23–30. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pric_2018_2_6 [in Ukrainian].
9. Hudima, T., Ustyenko, V., Dzhabrailov, R., Chernykh, O. (2022). Osoblyvosti pravovoho rehuliuvannia obihu virtualnykh aktyviv v Ukraini: de-fakto vs de-yure [Features of legal regulation of virtual assets in Ukraine: de-facto vs de-jure]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice – Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5 (46), 137–148. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.5.46.2022.3844> [in Ukrainian].
10. Podtserkovnyi, O., Reznik, N., Zghama, A., Tsurkanu, S., Kovalevych, I. (2020). Problems of cryptocurrency transactions: foreign experience and development prospects in Ukraine. *International Conference on Business and Technology*. 2020/11/14. P. 847–857 [in English].
11. Verkhovna Rada of Ukraine (1996). Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR [The Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30. Art. 141. [in Ukrainian].
12. Verkhovna Rada of Ukraine (2021). Pro platizhni posluhy: Zakon Ukrainy vid 30.06.2021 № 1591-9 [On payment services: Law of Ukraine of June 30, 2021]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 10–11. Art. 26. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20/ed20230101#Text> [in Ukrainian].
13. National Bank of Ukraine (2022). Instrukttsiia pro bezghotivkovi rozrakhunky v Ukraini v natsionalnii valiuti korystuvachiv platizhnykh posluh: postanova Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy vid 29.07.2022 r. № 163 [Instructions on non-cash payments in Ukraine in the national currency of payment service users: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine of July 29, 2022]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0163500-22?find=1&text=bezghotiv#w1_2 [in Ukrainian].
14. Verkhovna Rada of Ukraine (2022). Pro virtualni aktyvy: Zakon Ukrainy vid 17 liutoho 2022 roku № 2074-9 [On virtual assets: Law of Ukraine of February 17, 2022]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 15. Art. 51. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> [in Ukrainian].
15. Verkhovna Rada of Ukraine (2020). Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyschennia: Zakon Ukrainy vid 6 hrudnia 2019 roku № 361-9 [On Prevention and Counteraction to Legalisation (Laundering) of Criminal Pro-

ceeds, Terrorist Financing and Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction: Law of Ukraine of Desember 06, 2019]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 25. Art. 171. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> [in Ukrainian].

16. Verkhovna Rada of Ukraine (2011). Podatkovi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 2 hrudnia 2010 roku № 2755-6 [Tax Code of Ukraine: Law of Ukraine of Desember 02, 2010]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 13–14, 15–16, 17. Art. 112. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].

17. Derevianko, B.V. (2028). Pro porivniannia hospodarskoi diialnosti z vydobutkom kryptovaliuty (“maininhom”) ta zdiisnenniam operatsii iz neiu [On the comparison of business activity with cryptocurrency production (“mining”) and transactions with it]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 5, 164–175 [in Ukrainian].

18. Derevianko, B.V., Turkot, O.A. (2018). Pro vyznannia vydobutku («maininh») kryptovaliuty vydom hospodarskoi diialnosti [About legalization of exhaust (maining) cryptocurrency by the type of economic activity]. *Ekonomika ta pravo – Economics and Law*, 1 (49), 52–59 [in Ukrainian].

19. Verkhovna Rada of Ukraine (2019). Kodeks Ukrainy z protsedur bankrutstva: Zakon Ukrainy vid 18 zhovtnia 2018 r. № 2597-8 [Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures: Law of Ukraine of October 18, 2018]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 19. Art. 74. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> [in Ukrainian].

20. Derevianko, B.V., Kolomoiets, T.O., Kolpakov, V.K. (2024). Kryptovaliuta yak obiekt protsedur bankrutstva [Cryptocurrency as an object of bankruptcy procedures]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Juridical scientific and electronic journal*, 3, 655–658 [in Ukrainian].

Yudin Oleksandr,

Postgraduate Student

(State Organization “V. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine”, Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3196-8171>

THE PROBLEM OF LEGITIMIZATION OF NON-CASH PAYMENTS IN CRYPTOCURRENCY

The article aims to analyze the legal framework for cashless payments in cryptocurrency and provide proposals to overcome the problem of their legitimization by acts of Ukrainian legislation. The state's long-standing reluctance to legitimize non-cash payments in cryptocurrency is indicated. The state, represented by the National Bank of Ukraine and other central executive bodies, tried to protect the national currency, the hryvnia. Because of this, the state did not legitimize the circulation of cryptocurrencies. It is summarized that in times of war, the state needs a significant number of various resources. Cryptocurrency is also one of the strategic resources that can be used by the state. Legitimization of cryptocurrency transactions and amendments to the Tax Code of Ukraine will increase revenues to the state budget. It is noted that the legal regime of martial law in Ukraine is not a warning against the active legitimization of cryptocurrencies. It is predicted that after the legitimization of cryptocurrencies, the state budget will be able to replenish itself with additional revenues through tax collection, and thanks to the anonymity and irreversibility of cryptocurrency transactions, the volume of Ukrainian exports and imports will increase, and the parties to the agreements will be encouraged to properly, timely and fully fulfill their contractual obligations. Thanks to anonymity, third parties will not know the subject matter of the agreements, and therefore the structure of the means of waging war may unexpectedly change for the better. The methods of waging war may also unexpectedly improve. It is concluded that in the post-war period and with the restoration and development of the Ukrainian economy, the European economy, and the world economy in general, the importance of non-cash payments in cryptocurrency will increase. Therefore, the legitimization of such calculations will be continued in other regulatory acts of Ukraine. The acts mentioned in the article, in particular the Tax Code of Ukraine, will be permanently supplemented.

Key words: cashless payments, cryptocurrency, state, legitimation, state budget, tax collection, anonymity, irreversibility, contract, obligation, post-war period.

Надіслано до редколегії 02.09.2025
Рекомендовано до публікації 10.10.2025
Опубліковано 19.11.2025

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПРАВОВИЙ ЧАСОПИС ДОНБАСУ

LAW JOURNAL OF DONBASS

Випуск № 3(92) 2025

Коректор – Н.В. Славогородська
Комп'ютерна верстка – В.Б. Гайдабрус

Підписано до друку 12.11.2025 р.
Гарнітура Times New Roman. Формат 60×84/8.
Папір офсетний. Цифровий друк.
Обл. вид. арк. 10,64. Ум. друк. арк. 11,62.
Зам. № 1125/852. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.